

KANSAINLIITON FINANSSIAPUSOPIMUS

Aleksei Lahti:

Aseistariisunta- ja turvallisuusongelma

Ensimmäisen maailmansodan osoittauduttua odotettua paljon tuhoisammaksi ja pitkäaikaisemmaksi pyrkimykset kansainvälisten riitojen rauhanomaiseksi ratkaisemiseksi ja rauhan turvaamiseksi saivat uutta ja voimakasta virikettä. Valtiot yrittivät entistä innokkaammin ratkaista keskinäiset kiistansa neuvotteluin sekä välitys- ja sovittelumenettelyin. Samalla alettiin aikaisempaa vakavammin harkita aseistariisunnan mahdollisuuksia ja toisaalta pyrittiin luomaan turvallisuussopimuksia olojen rauhoittamiseksi.

Rauhan säilyttäminen oli myös v. 1920 toimintansa aloittaneen Kansainliiton tärkeimpiä tehtäviä. Se olikin aloittanut peruskirjansa 8. artiklan edellyttämän aseistariisuntakysymysten selvittelyn jo ensimmäisessä yleiskokouksessaan mainittuna vuonna. Parin ensimmäisen toimintavuotensa aikana liitto pyrki välittömästi aseistariisunnan toteuttamiseen, mutta havaitsi sen turvallisuusongelman takia mahdottomaksi silloisissa epäluottamuksen vallitsemisissa oloissa.

Aseistariisunta- ja turvallisuuskysymykseen nähden esiintyi näet kaksi täysin vastakkaista näkemystä menettelytavasta rauhan turvaamiseksi. Toisen mukaan maiden turvallisuus oli ehdottomasti taattava ennenkuin aseistariisunta voitiin aloittaa, sillä varustuksia vähitellen vähennettäessä väliaikaisesti edullisemmassa sotilaallisessa asemassa oleva maa saattoi käyttää tilannetta hyväkseen omien poliittisten päämääriensä saavuttamiseksi väkivalloin. Tätä näkökantaa korostivat erityisesti itsensä uhatuiksi tuntevat valtiot, joista merkittävin oli Ranska, joka ei kuitenkaan vielä 1920-luvulla, jolloin mm. Kansainliiton finanssiapusopimusta luonnosteltiin, ollut saavuttanut voimakasta asemaa liitossa. Vastakkainen näkemys taas korosti aseistariisunnan välitöntä saavuttamista. Turvallisuus olisi ollut tämän toimenpiteen luonnollinen seuraus. Oli siis vain uskallettava aloittaa aseistuksen vähentäminen, sen jälkeen aseistariisunta ja turvallisuus olisivat toisiaan edistäen joh-

taneet aseistariisuttuun ja turvalliseen maailmaan. Tällä kannalla olivat asemansa turvalliseksi tuntevat maat, joista tärkein oli Kansainliiton johtava maa 1920-luvulla Englanti. Euroopan sekaviin ja sodan uhkaamiin oloihin sekaantumaan halluttomat Englannin dominiot, joiden asema oli emämaahan nähden huomattavasti vahvistunut ensimmäisen maailmansodan jälkeen, painostivat sitä vielä jyrkentämään kantaansa. Koska jälkimmäistä näkökantaa korostaneet maat itse, oman käsityksensä mukaan, eivät olisi joutuneet sotaan vastoin omaa tahtoaan, turvallisuutta luovista sopimuksista olisi ollut niille pelkkää haittaa lyhyellä tähtäimellä katsoen, sillä nämä valtiot juuri olisivat joutuneet takaamaan toisten maiden turvallisuuden.

Aseistariisunta- ja turvallisuusongelma oli siis, kuten edellä on jo ilmennyt, ennenkaikkea epäluottamuksen ongelma, johon otetun kannan ratkaisi ensisijassa maan oma geopoliittinen asema sekä sen sotilaallinen ja taloudellinen voima. Turvallisuutta korostanut näkökanta oli silti ilmeisesti realistisempi 1930-luvun tapahtumien valossa asiaa arvosteltaessa.

Kansainliitossa todettiin ennen pitkää yleisesti, että valtioiden oli ensin saavutettava suurempi turvallisuudentunne ja keskinäinen luottamus ennenkuin aseistariisuntasopimukset kyettäisiin saamaan aikaan. Niinpä jo v. 1922 liiton yleiskokous vahvisti neuvoston edellisenä vuonna perustamaa varustusten supistamiseen liittyviä kysymyksiä tutkivaa Tilapäistä sekakomissiota, jossa muuten oli Kansainliiton kutsumana jäsenenä Suomen silloinen ulkoministeri tri Rudolf *Holsti*, varten yleiset periaatteet sellaisen kansainvälisen sopimuksen valmistamiseksi, joka ottaa huomioon toisaalta jäsenvaltioiden turvallisuuden ja toisaalta varustusten supistamisen.¹ Kaksi vuotta myöhemmin v. 1924 yleiskokous laati tältä pohjalta ns. Geneven pöytäkirjan, johon sisältyi seuraavat kolme periaatetta: valtioiden turvallisuuden tehostaminen, varustusten supistaminen ja kansainvälisten riitaisuuksien rauhansopimusten ratkaiseminen. Mainitun pöytäkirjan allekirjoitti kuitenkin vain 14 valtiota, joiden joukossa oli myös Suomi.² Geneven pöytäkirja jäi siten käytännössä merkityksettömäksi liian suppean kannatuksen vuoksi.

Liitto ei kuitenkaan luopunut yrityksistään ratkaista aseistariisunta- ja turvallisuusongelma, vaan ryhtyi jälleen ripeästi toimeen kansainvälisen poliittisen tilanteen muututtua edullisemmaksi seuraavana vuonna. Varustusten supistushjelmat olivat näet yleensä ajautuneet karille Ranskan, joka pelkäsi Saksan nousua uudelleen sotilaalliseksi suurvallaksi Versaillesin rauhansopimuksesta huolimatta, ehdottomien turvallisuusvaatimusten törmättyä Englannin haluttomuuteen antaa laajoja turvallisuustakeita. Lokakuussa v. 1925 Englannin ulkoministeri Austen *Chamberlain*, Ranskan ulkoministeri Aristide *Briand* ja Saksan ulkoministeri Gustaf *Stresemann* pääsivät kuitenkin yksimielisyyteen Locarnon sopimuksesta, joka allekirjoitettiin Lontoossa 1. 12. 1925. Tämän sopimuksen osassa, ns. Reinin sopimuksessa, Ranska sai

vihdoin haluamiaan turvallisuustakuita, jotka Englantikin saattoi nyt antaa, koska takuut olivat kyllin rajoitettuja.

Locarnon sopimuksen ansiosta kansainvälisissä suhteissa vallinnut yleinen jännitys lieveni, ja Ranskan ja Saksan väliset suhteet paranivat huomattavasti. Toiveikkaan mielialan vallitessa Kansainliiton neuvosto perusti 12. 12. 1925 Aseistariisuntakonferenssia valmistelevan komission ja kutsui siihen jäseniksi silloin neuvostossa edustettuina olleiden valtioiden edustajat sekä edustajia sellaisista maista, jotka maantieteellisen asemansa vuoksi olivat erityisase-massa aseistariisuntaongelmaan nähden. Jälkimmäisen kohdan perusteella myös Suomi kutsuttiin mainitun komission jäseneksi. Samassa istunnossa neuvosto päätti lisäksi lähettää perustamalleen komissiolle seitsemän aseista-riisuntaongelmaa koskevaa kysymystä käsittelevän kysymyslistan.³ Näihin kysymyksiin vastaamalla valtioilla oli tilaisuus esittää omat näkemyksensä aseistariisunnasta ja turvallisuudesta. Tässä yhteydessä Suomi teki ehdotuk-sen raha-avun antamista hyökkäyksen uhriksi joutuneelle valtiolle koskevan sopimuksen luomiseksi. Suunnitelmasta tehtiin sittemmin monien vuosien kuluessa Kansainliiton finanssiapusopimus, joka luonteeltaan laajakantoisena turvallisuusopimuksena joutui luonnostelunsa aikana suurvaltojen pitkällisen kiistelyn kohteeksi.

Erichin komitea

Aseistariisuntakonferenssia valmistelevaan komissioon kutsutut maat tut-kiivat kukin tahollaan aseistariisuntaongelmia koskevaa kysymyslistaa. Suo-messa tasavallan presidentti Lauri Kr. *Relander* asetti 5. 1. 1926 valtioneuvos-tossa tapahtuneessa esittelyssä sitä tutkimaan komitean, jonka puheenjohta-jaksi hän nimitti prof. Rafael *Erichin* ja jäseniksi Holstin, prof. Väinö *Voion-maan*, varat. Hjalmar J. *Procopén* ja ev.-luutn. K. M. *Walleniuksen*.⁴

Komitean tehtävänä oli ensi sijassa selvittää ne näkökohdat, jotka Suomen asemassa olevan valtion etuja ajatellen oli otettava huomioon aseistariisunta-ja turvallisuuskysymyksiä ratkaistaessa. Laajassa mietinnössään, jonka ko-mitea sai valmiiksi toukokuun ensimmäisellä viikolla v. 1926, se piti suota-vana, että asevarustusten supistaminen oli mahdollisimman yleinen ja teho-kas. Komitea korosti kuitenkin samalla aseistariisuntakysymyksen riippu-vuutta turvallisuuskysymyksestä ja piti tässä mielessä tärkeänä, että Kan-sainliiton päätös takeiden myöntämisestä sellaisille maille, jotka historiallis-ten, maantieteellisten tai muiden syiden vuoksi olivat erityisen uhatussa asemassa, otettiin edelleen huomioon. Komitea tähdensi myös, että aseista-riisuntavelvollisuutta ei voitu ilman riittäviä turvallisuustakeita asettaa maille, joiden rajanaapureina oli aseistariisuntaan osallistumattomia valtioita,

joiden taholta niitä saattoi uhata vaara.⁵ Viimeksi mainittuun komitean kantaan oli syynä Neuvostoliitto, joka oli aluksi torjunut kutsun ottaa osaa Aseistariisuntakonferenssia valmistelevan komission työhön, koska komissio koontui Sveitsissä, johon Neuvostoliitto oli katkaissut diplomaattiset suhteet Lausannen ensimmäisen konferenssin edustajansa Vorovskyn Sveitsissä tapahtuneen murhan vuoksi. Kiista sovittiin kuitenkin v. 1927, josta lähtien Neuvostoliittokin osallistui komission istuntoihin.⁶

Erichin komitea laati myös Aseistariisuntakonferenssia valmistelevan komission pyrkimyksiä silmällä pitäen suunnitelman, joka liittyi kysymyslistan V b-kohtaan; tässä tiedusteltiin asevarustusten vähentämisen edistämisen mahdollisuuksia tutkimalla keinoja sen takaamiseksi, että puolueetonta taloudellista apua ja sotilaallista apua, jota edellytettiin Kansainliiton peruskirjan 16. artiklassa, saatiin nopeasti, kun hyökkäys oli suoritettu.⁷ Suunnitelma koski raha-avun antamista hyökkäyksen uhriksi joutuneelle maalle ja sen perusajatuksena oli, että tietoisuus suunnitelman mukaisen raha-avun saamisesta helpotti asianomaisten valtioiden puolustustaakkaa vähentämällä niiden tarvetta pitää laajaa sotateollisuutta ja lisäämällä niiden mahdollisuuksia suorittaa tilanteen vaatimat hankinnat.

Suomen ehdotus Aseistariisuntakonferenssia valmistelevässä komissiossa

Tultuaan Kansainliiton jäseneksi joulukuussa v. 1920 Suomi kiinnitti etenkin jäsenyytensä ensimmäisinä vuosina kaiken huomionsa poliittisiin kysymyksiin ja korosti sopivissa tilaisuuksissa liiton velvollisuutta lisätä kansainvälistä turvallisuutta. Tämän pyrkimyksensä mukaisesti Suomi yritti edistää Kansainliiton peruskirjassa olevien pakotemääräysten täsmentämistä ja täydentämistä. Samoin Suomi eri tilaisuuksissa, kuten peruskirjan ja v. 1928 solmitun Kellogg-Briandin sopimuksen, jossa tuomittiin sodan käyttö kansainvälisen politiikan välineenä, yhdenmukaistamista pohdittaessa vaati, että peruskirjassa ei pitänyt pyrkiä kieltämään vain itse sota, vaan kaikki väkivaltaiset pakotuskeinot. Suomi pyrki myös aina tyydyttävän hyökkääjän määrittelyn aikaansaamiseen. Samalle periaatteelle perustui myös Suomen ehdotus raha-avun antamiseksi hyökkäyksen uhriksi joutuneelle valtiolle.⁸ Kansainliiton peruskirjan 16. artiklassa tosin liiton jäsenten edellytettiin katkaisevan taloudelliset ja osittain muutkin suhteensa hyökkääjäksi todettuun maahan sekä tukevan toisiaan tästä syntyneiden vaikeuksien lieventämiseksi, mutta peruskirjassa ei edellytetty annettavan taloudellista apua hyökkäyksen uhrille.

Suomen ehdotus oli täysin maan silloisen hallituksen ohjelman mukainen. Prof. Antti *Tulenheimon* hallitus oli näet kaatunut puolustuskysymyksen

vuoksi, ja sen sijaan tuli 31. 12. 1925 Kyösti Kallion johtama ministeristö, jonka ulkoministerinä oli prof. E. N. Setälä. Kallion hallitus oli ottanut ohjelmaansa Suomen puolustuksen kehittämisen maan varallisuuden rajoissa ja puolustuslaitoksen varustamisen niillä apuneuvoilla, jotka katsottiin välttämättömiksi maan itsenäisyyden suojaamiseksi ulkoapäin tulevaa vaaraa vastaan.⁹

Suomen finanssiapusuunnitelman esitti Erich Aseistariisuntakonferenssia valmistelevan komission ensimmäisessä istunnossa 26. 5. 1926.¹⁰ Suomen valtuuskunnan jäseninä olivat Erichin lisäksi Holsti ja maj. A.-E. Martola.¹¹ Valtuuskunnan ehdotuksessa todettiin, että kaikkien maiden puolustusedellytykset eivät olleet samanlaiset. Varsinkin maailmansodan jälkeen syntyneet uudet valtiot vasta järjestelivät kansallisia puolustusvoimiaan. Nykyaikainen sota, joka oli muuttunut yhä enemmän teknillisestä kehityksestä riippuvaksi, pakotti niukat raaka-ainevarastot omaavan maan joko pitämään suuria sotatarvikevarastoja rauhankin aikana tai luomaan sotateollisuuden, jolla rauhan vallitessa ei muuten olisi ollut taloudellisia olemassaolon edellytyksiä. Jollei maa toiminut mainitulla tavalla rauhan aikana, sen täytyi sodan uhatessa tai syttyessä nopeasti hankkia, mitä tarvittiin maan tehokkaaksi puolustamiseksi. Tämä kuitenkin ylitti useimpien pienten valtioiden taloudelliset mahdollisuudet. Sen vuoksi maan oli hankittava lisätarvikkeet ulkomaisella lainalla, jota pienten valtioiden oli säännöllisissäkin oloissa vaikea saada nopeasti ja kohtuullisin lainaehdoin. Siten pienten valtioiden elinetsuihin kuuluvien turvallisuusvaatimusten ja Kansainliiton aseistariisuntapyrkimysten välillä oli ristiriita, joka liiton piti itse ratkaista. Jos Kansainliitto katsoi, että mainitunlaistenkin maiden tuli osallistua varustusten supistamiseen tai rajoittamiseen, piti liiton vapauttaa ne yllä mainitusta poikkeuksellisen epäedullisesta taloudellisesta asemasta. Tämä olisi epäilemättä järjestynyt käytännöllisimmin siten, että hyökkäyksen uhriksi joutunut maa olisi heti saanut liiton välityksellä sen jäseniltä riittävän suurta raha-apua, jotta se olisi voinut hankkia välittömästi kaikkia niitä sotatarvikkeita, jotka olivat tarpeelliset maan puolustamiseksi, kunnes liiton muulla avulla vihollisuudet olisi saatu keskeytetyiksi ja rauha palautetuksi.¹²

Ehdotuksen tarkoituksena oli lisätä nimenomaan pienten valtioiden turvallisuutta ja tehostaa niiden puolustusta varmistamalla niiden nopea ja tehokas luotonsaanti kansainvälisiltä luottomarkkinoilta sodan uhatessa tai sytytyessä. Ilman voimakkaita takuita luoton saaminen oli vaarallisessa tilanteessa erittäin vaikeata suuren taloudellisen tappionvaaran vuoksi. Samoin se oli poliittisista syistä hankalaa, sillä maan saatettiin katsoa ottaneen kannan riitakysymyksessä, jos se antoi todennäköisesti varusteluun käytettävää luottoa kiistan osapuolelle.

Suunnittelun finanssiapususopimuksen odotettiin vaikuttavan kolmella merkittäväällä tavalla. Ensiksikin se olisi helpottanut hyökkäyksen kohteeksi joutuneen maan puolustusta, toiseksi se olisi saattanut edistää aseistariisuntaa vähentämällä pienten valtioiden tarvetta ylläpitää laajaa sotateollisuutta ja suuria sotatarvikevarastoja ja kolmanneksi finanssiapususopimus olisi voinut edistää rauhan säilymistä hillitsemällä hyökkäyshaluisia maita, sillä näiden olisi täytynyt ottaa huomioon mahdollisuus saada vastaanansa Kansainliitto, jos suunnittelusta sopimuksesta onnistuttiin vain luomaan kyllin tehokas.

Suomi esitti ehdotuksensa Aseistariisuntakonferenssia valmistelevalle komissiolle, mutta tämä katsoi finanssiapususuunnitelman liian laajakantoiseksi omaa tehtäväpiiriään ajatellen ja päätti lähettää ehdotuksen Kansainliiton neuvostoon tutkittavaksi.¹³

Finanssiapususopimuksen luonnostelu ja suurvaltojen ja Skandinavian maiden asennoituminen sopimukseen

Suomen ehdotus tuli Kansainliitossa esille ensimmäisen kerran jo 10. 6. 1926 pidetyssä neuvoston istunnossa, jossa esitettiin kertomus Aseistariisuntakonferenssia valmistelevan komission työstä.¹⁴ Sen käsittely alettiin kuitenkin vasta neuvoston syysistunnossa 4. 9. 1926.¹⁵ Ehdotus sai heti alussa suopean ja monilla tahoilla innostuneenkin vastaanoton, mutta heti alussa havaittiin myös tällaiseen laajakantoiseen turvallisuussopimukseen liittyvät poliittiset vaikeudet, joiden takia sopimuksen luonnostelu tuli kestäämään täydet neljä vuotta huolimatta siitä, että finanssiapususopimuksen aikaansaaminen yleisesti todettiin kiireelliseksi ja tärkeäksi tehtäväksi. Sopimus näet allekirjoitettiin vasta 2. 10. 1930 Kansainliiton yleiskokouksen istunnossa Genevessä.

Sopimusta luonnosteltiin varsin monessa Kansainliiton elimessä, nimittäin yleiskokouksessa, neuvostossa, neuvoston alakomiteassa, kolmannessa eli aseistariisuntavaliokunnassa ja sen asettamassa jaostossa, neljännessä eli raha-asiainvaliokunnassa, aseistariisuntakonferenssia valmistelevan komission 30. 11. 1927 perustamassa turvallisuuskomiteassa sekä tämän komitean ja raha-asiainvaliokunnan yhteisesti asettamassa sekakomiteassa. Suunnitelman teknillinen puoli onnistuttiin saamaan valmiiksi pääpiirteissään varsin pian, sillä alakomitean, johon suunnitelma ensin lähetettiin, belgialainen puheenjohtaja Louis de Brouhère saattoi ilmoittaa jo vuoden 1926 lopussa, että kansainvälisen lainan suunnitelma oli saanut konkreettisen muodon mainitussa komiteassa.¹⁶ Alakomiteassa Suomea edusti Erich. Sopimusluonnoksen teknillinen puoli valmistuikin jo seuraavan kevään kuluessa raha-asiainvaliokunnassa, jossa Suomen näkökantoja puolustivat Erich ja pääjohtaja Risto Ryti, tuottamatta erityisen suuria vaikeuksia. Siihen tehtiin enää vain pie-

nehköjä muutoksia poliittisten ratkaisujen pakottaessa muuttamaan luonnoksen sisältöä. Finanssiapulusopimusluonnoksen poliittisten kysymysten käsitteleminen taas tuli kestävämpään vielä runsaat kolme vuotta suurvaltojen yrittäessä tehdä sopimuksesta itselleen mahdollisimman edullisen.

Suomen neuvotteluasema Kansainliitossa oli suhteellisen edullinen, sillä Ranska, liiton toiseksi voimakkain valtio, tuki varauksettomasti Suomen ehdotusta. Syksyllä v. 1926 Suomen asema yhä vahvistui, kun 17. 9. neuvoston erovuoroisten vaihtuvien jäsenten Belgian, Salvadorin ja Tšekkoslovakian tilalle valittiin Kanada, Kuuba ja Suomi. Neuvosto oli tosin aina kutsunut Suomen edustajan seuraamaan istuntoaan, kun finanssiapulusuunnitelmaa siellä käsiteltiin, mutta neuvoston jäsenenä oli lunnollisesti enemmän arvo- ja vaikutusvaltaa ja hän sai osallistua myös äänestyksiin asioista päätettäessä. Vaihtuvia jäseniä oli neuvostossa edellisestä vuodesta lähtien yhdeksän ja niiden vaalikausi oli kolme vuotta, minkä ajan siis Suomikin sai osallistua neuvoston työhön kaikin neuvoston jäsenen oikeuksin. Vaihtuvien jäsenten lisäksi neuvostoon kuului pysyvinä jäseninä viisi suurvaltaa, nimittäin Englanti, Italia, Japani, Ranska ja Saksa. Neuvostoliitto ja Yhdysvallat olivat myös tuolloin suurvaltoja, mutta ne eivät olleet Kansainliiton jäseniä. Kaikki jäsenet olivat periaatteessa tasa-arvoisia, sillä jokaisella oli yksi ääni eikä pysyvillä jäsenillä ollut erityistä veto-oikeutta. Käytännössä suurvaltojen vaikutusvalta oli kuitenkin neuvostossa, samoin kuin liiton muissakin elimissä, ratkaisevasti suurempi kuin muiden maiden, joiden oli vaikeata saada hyväksytyksi mitään ehdotusta, ellei jokin suurvalta asettanut sitä aktiivisesti tukemaan.

Kansainliiton merkittävin maa oli, kuten aikaisemmin on jo todettu, Englanti. Se määräsi nytkin käytännöllisesti katsoen, kuten se 1920-luvulla määräsi suurinpiirtein liiton muunkin toiminnan, finanssiapulusopimuksen sisällön ja kohtalon. Sopimuksen muoto olikin suurelta osalta Etelä-Afrikan edustajan Henry *Strakoshin* työtä.¹⁸ Etelä-Afrikan, Englannin dominion, edustajana hän edusti Brittiläisen kansainyhteisön mielipiteitä ja siten myös Englannin kantaa. Alettaessa käsitellä finanssiapulusuunnitelman poliittista puolta Chamberlain esitti vihdoin 8. 9. 1927 yleiskokouksessa jännityksellä odotetun Englannin kannan. Englanti halusi liittää finanssiapulusuunnitelman aseistariisuntaohjelman osaksi ja asetti lisäksi kaksi ehtoa finanssiapulusopimuksen hyväksymiselle. Ensiksikin sopimuksen oli saavutettava Kansainliitossa yleinen hyväksyntä ja toiseksi sopimuksessa edellytetyn raha-avun aiheuttama taloudellinen rasitus oli jaettava oikeudenmukaisesti jäsenvaltioiden kesken.¹⁹ Englanti näet ymmärsi liiton johtavana ja taloudellisesti voimakkaimpana maana joutuvansa kantamaan leijonanosan sopimuksen velvoitusten aiheuttamasta taakasta. Vaatimuksellaan sitoa finanssiapulusopimus ja aseistariisuntaohjelma toisiinsa Englanti taas halusi, käyttäen hyväkseen asemaansa sopimuksen välttämättömänä osapuolena, painostaa turvallisuutta

korostavia valtioita auliimmiksi omalle kannalleen aseistariisunta- ja turvallisuuskysymyksissä. Tämä vaatimus heikensi ratkaisevasti finanssiapupimuksen onnistumisen mahdollisuuksia, sillä aseistariisuntaohjelman aikaansaaminen, saati sitten sen toteuttaminen, oli ylivoimaisen vaikea tehtävä epäluottamuksen ja sodanpelon vallitessa mieliä. Englanti ei silti todennäköisesti yrittänyt mainitulla vaatimuksellaan mitätöidä finanssiapupimusta, mikä ilmeni siitä, että se toimi aktiivisesti sopimuksen hyväksi. Esimerkiksi, kun Ruotsin edustaja Rickard *Sandler* ehdotti, että finanssiapupimus hyväksyttäisiin vasta aseistariisuntakonferenssissa, Englannin edustaja Robert *Cecil* vastusti *Sandlerin* ehdotusta jyrkästi ja korosti, että oli tarpeetonta siirtää monia sivukysymyksiä vaikeuttamaan mainitun konferenssin muutenkin vaikeata työtä.²⁰

Chamberlainin vaatimukset herättivät Suomessa ja muissa turvallisuusongelman etusijalle asettaneissa valtioissa yleistä ja voimakasta pettymystä. Englannissa taas mainitut vaatimukset saivat konservatiivisen lehdistön taholta laajaa kannatusta. Ne olivat näet aikaisemmin arvostelleet ankarasti finanssiapusuunnitelmaa. Esimerkiksi »Daily Telegraph» piti sitä ällistytävänä ja selitti 4. 10. 1926, ettei ainakaan Englanti rupea kustantamaan muiden maiden sotia. Lehti selitti myös, että finanssiapusuunnitelman mukainen turvallisuustae olisi vain lisännyt Suomen ja muiden maiden sotaista asenetta.²¹ Labour-puolueen johtaja Ramsay *MacDonald* puolestaan selitti pitävänsä Chamberlainin puhetta onnettomana.²² Tästä huolimatta *MacDonaldin* tultua myöhemmin pääministeriksi hänen hallituksensa ulkoministeri Arthur *Henderson* esitti Kansainliiton yleiskokouksessa jälleen yllä mainitut Englannin vaatimukset finanssiapupimuksen hyväksymiseksi.²³ *MacDonaldin* kannanmuutoksen aiheutti ilmeisesti hänen siirtymisensä oppositiosta hallitukseen. Tällöin kirpeän arvostelun sijaan astui hallitustyö, jossa hän luonnollisesti joutui toimimaan maansa etujen mukaan ja niihin kuului yhtenä tärkeänä osana laajojen turvallisuustakeiden antamisen välttäminen ennenkuin aseistariisunta oli aloitettu. Englannin hallitus oli silti finanssiapupimuksen luomisen kannalla, sillä hallitusta lähellä oleva »Times» kirjoitti sopimusehdotuksesta seuraavasti: »Kun turvallisuuskysymystä oli aikaisemmin käsitelty, oli Englannin hallituksen usein ollut pakko arvostella muiden valtojen tekemiä ehdotuksia. Tässä näytti kuitenkin olevan hyödyllinen ehdotus, jonka ajamisessa Englanti voi hyvin ottaa johdon käsiinsä. Oli vaikeata kuvitella finanssiapupimusta järkevämpää ja käytännöllisempää suunnitelmaa rauhan turvaamiseksi.»²⁴

Englannin haluttomuuteen tehdä laajoja turvallisuussopimuksia mannermaan valtioiden kanssa olivat ilmeisesti lähinnä syynä sen pyrkimykset saavuttaa entinen perinteellinen asemansa Euroopan tasapainon ylläpitäjänä, turvallisuussopimukset näet olisivat rajoittaneet sen toimintavapautta, sekä sen

dominioiden painostus. Australia, Etelä-Afrikka, Intia, Irlanti, Kanada ja Uusi-Seelanti, jotka olivat kaiken lisäksi Kansainliiton jäseniä, vastustivat näet voimakkaasti kaikkia Englannin muille valtioille antamia turvallisuustakeita ja Kansainliiton pakotteita, sillä ne tunsivat asemansa täysin turvallisiksi ja halusivat pysyä syrjässä Euroopan kiistoista. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Englannin täytyi jo ottaa vakavasti huomioon dominioidensa mieliteet niiden sodan ansiosta vahvistuneen aseman ja Brittiläisen kansainyhteisön yhtenäisyyden vuoksi.

Ranska oli merkittävin niistä valtioista, jotka vaativat selvät turvallisuustakeet ennen aseistariisunnan aloittamista. Sen vaikutusvalta oli Kansainliitossa kuitenkin selvästi heikompi kuin vastakkaista kantaa aseistariisunta ja turvallisuuskysymyksessä edustavan Englannin. Ranska vaati turvallisuustakeita aina, kun aseistariisuntaongelma otettiin esille. Se näet pelkäsi ja epäili Saksaa, jonka sotilaallisen voiman se oli saanut karvaasti kokea ensin vuosien 1870—1871 sodassa ja sitten I maailmansodassa. Tämä tuli mitä selvimmin esille ulkoministeri Briandin yleiskokouksen istunnossa 10. 9. 1928 pitämässä puheessa. Ärtyneenä Saksan valtakunnankanslerin Hermann Müllerin tekemistä viittauksista Saksan aseistariisuntaan esimerkkinä muille maille, Briand mainitsi, että Saksalla oli tosin vain 100 000 miehen armeija, mutta sillä oli tavaton määrä urhoollisia miehiä, jotka voitiin varustaa. Saksan valtuuskunta katsoi tämän lausunnon epäluottamuksen osoitukseksi, mitä se olikin, ja Kansainliitossa puhuttiin jo »saksalais-ranskalaisen idyllin» loppumisesta. Samana iltana Briand kutsui kuitenkin luokseen saksalaisia lehdimiehiä ja onnistui rauhoittamaan tilannetta.²⁵ Tämä välikohtaus heikensi jonkin verran finanssiapusopimuksen onnistumisen mahdollisuuksia, sillä Ranskan ja Saksan väliset hyvät suhteet olivat sopimuksen onnistumisen tärkeimpiä edellytyksiä. Saksan-pelkonsa vuoksi Ranska yritti kaikin tavoin edistää turvallisuusongelman ratkaisua ja tuki aktiivisesti myös Suomen ehdotusta, joka oli sen poliittisten pyrkimysten mukainen. Ranska kannatti finanssiapusuunnitelmaa suurin piirtein Suomen esittämässä muodossa, mutta se piti myös tärkeänä mainitun sopimuksen mahdollisimman pikaista valmistamista ja esitti sen vuoksi usein hedelmällisiä kompromisseja pitämättä jääripäisesti kiinni kannastaan. Ranskan kiirehtiminen ilmeni selvästi esim. siinä, että sen edustaja Cassin ehdotti erityisen diplomaattisen konferenssin kutsumista koolle hyväksymään finanssiapusopimus, mikäli se ei valmistunut sopivasti yleiskokouksessa hyväksyttäväksi.²⁶ Samoin, kun Suomi yritti vielä finanssiapusopimuksen jo valmistuttua täsmentää sopimusta ehdottaen, että sellaisissa tapauksissa, joissa jokin valtio kansainväliset velvollisuutensa rikoen hyökkäsi toisen valtion kimppuun, Kansainliiton neuvoston velvollisuutena oli myöntää raha-apua, Ranska vastusti Englannin ja Tšekkoslovakian kanssa Suomen ehdotusta, jotta tällä muutosehdotuksella ei olisi vaarannettu

jo saavutettuja tuloksia. Suomen esittämä muutosehdotus oli täysin Ranskan etujen mukainen, mutta finanssiapusuunnitelmaa oli jo käsitelty neljä vuotta ja Ranska halusi sopimuksen nopeasti allekirjoitettavaksi.

Kansainliiton muut suurvallat Italia, Japani ja Saksa eivät suhtautuneet kovinkaan myötämielisesti finanssiapusuunnitelmaan. Ne hyväksyivät suunnitelman periaatten, mutta pyrkivät rajoittamaan sopimuksen soveltamisalaa ja esimerkiksi vastustivat raha-avun myöntämistä jo sodan uhatessa, mihin Ranska ja Suomi pyrkivät ja minkä Englantikin hyväksyi. Italia, Japani ja Saksa eivät tunteneet itseään uhatuiksi, mutta niiden asennoitumiseen oli myös erityisiä syitä. Italialla oli valtapyrkimyksiä Välimerellä ja sen pahin kilpailija tässä suhteessa oli Ranska. Italia näki sen vuoksi mielellään Saksan voimistuvan Ranskan vastapainoksi Euroopassa. Finanssiapusopimus taas olisi vahvistanut Ranskan asemaa. Japani puolestaan oli haluton sekaantumaa Euroopan kiistoihin, mutta lisäksi se tarvitsi uutta elintilaa, jota oli saatavissa vain Aasian mannermaalta ja siis asevoimin. Japani ei allekirjoittanutkaan finanssiapusopimusta ja hyökkäsi jo syyskuussa v. 1931 Mantšuriaan vallaten sen. Saksa taas oli riisuttu aseista Versaillesin rauhansopimuksen mukaisesti. Ilmavoimat oli kielletty kokonaan, laivasto oli rajoitettu sekä määrältään että laadultaan ja maavoimista oli tehty pieni ammattiarmeija.²⁷ Siten muiden suorittama aseistariisunta saattoi vain voimistaa Saksaa suhteessa muihin maihin, joten se pyrki innokkaasti edistämään aseistariisuntaa jättäen turvallisuuskysymyksen vähemmälle huomiolle.

Skandinavian maat Norja, Ruotsi ja Tanska vastustivat osittain finanssiapusuunnitelmaa. Ne näet tunsivat maantieteellisen asemansa vuoksi asemansa turvallisiksi, eivätkä sen vuoksi hyötyneet turvallisuussopimuksesta. Päinvastoin, Ruotsi olisi yhtenä erityisen vauraana maana joutunut kantaamaan sopimuksen mukaan uhatun valtion ottamalle lainalle annetun yleistakuun lisäksi myös erikoistakuun aiheuttaman taloudellisen rasituksen. Skandinavian maat pysyivätkin uskollisesti koko 1920-luvun käsityksessään, että Kansainliiton peruskirjan pakotteita ei pitänyt laajentaa ennenkuin peruskirjan 8. artiklasta oli tehty tehokas.²⁸ Suomen ehdotus raha-avun antamisesta hyökkäyksen uhriksi joutuneelle valtiolle olisi laajentanut liiton pakotteita. Skandinavian maat näet pelkäsivät pakotteiden käyttämisen ja myös finanssiapusuunnitelman edellyttämän raha-avun myöntämisen voivan vetää ne mukaan suurvaltasotaan, josta ne uskoivat voivansa pysyä erossa tiukan puolueettomuuden avulla.²⁹ Yllä mainituista syistä ne arvostelivat varsin voimakkaasti finanssiapusuunnitelmaa ja erityisesti raha-avun antamista jo hyökkäyksen uhatessa. Ne perustelivat kantaansa sillä, että oli vaikeata todeta, mikä valtio uhkasi toista. Lisäksi neuvosto olisi voinut menettää mahdollisuutensa toimia riidassa välittäjänä, kun se olisi nimennyt hyökkääjän.³⁰ Nämä huomautukset olivatkin erittäin varteenotettavia ratkaistaessa aseista-

riisuntaongelmaa turvallisuutta lisäämällä, kuten Suomen ehdotuksessa oli ajateltu. Skandinavian maiden merkitys finanssiapusopimusta luonnosteltaessa oli huomattava. Tanskan ehdotuksesta sopimusluonnokseen hyväksyttiin rajoitus, että raha-apua ei myönnetä ennenkuin neuvosto on yrittänyt toimia riidassa välittäjänä. Ruotsin edustajan Sandlerin ehdotuksen ansiosta sopimukseen tulivat avunsaajan vilpittöntä pyrkimystä rauhan säilyttämiseksi koskevat kohdat. Apua pyytävän maan oli näet hyväksyttävä neuvoston mahdollisesti suosittelemat väliaikaiset toimenpiteet riidan laajenemisen estämiseksi sekä osoitettava halua saattaa riita oikeus- tai välitysoikeuskäsittelyyn tai muuhun neuvoston sopivaksi harkitsemaan rauhanomaiseen menettelyyn.³¹ Skandinavian maista vastusti finanssiapusuunnitelmaa sen käsittelyvaiheessa eniten rauhanaatteen luvattu maa Tanska, joka kuitenkin ainoana niistä myös ratifioi sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen. Norja suhtautui suunnitelmaan myönteisimmin. Sen käsityksen mukaan raha-avun myöntäminen saattoi joissakin tapauksissa olla tärkeitä, vaikka apua saava valtio ei olisikaan täyttänyt kaikkia avunsaajalle asetettuja ehtoja.³² Norja katsoi kuitenkin puolueettomuuden kuuluvan ehtoihinsa³³ ja finanssiapusopimus olisi voinut pakottaa sen toimimaan tämän ehtonsa vastaisesti. Myös Ruotsi arvosteli suunnitelmaa, mutta puolsi kuitenkin, Suomen valtuuskunnan jäsenen Jaakko Kedon mukaan, raha-avun myöntämistä jo hyökkäyksen uhatessa.³⁴ Eräät suomalaiset lehdet moittivat silti voimakkaasti Ruotsin asennetta, jolloin ulkoministeri Procopé antoi lausunnon, että suunnitelma oli saanut skandinaviesten naapurien taholta osakseen ymmärtämystä; erityisesti hän halusi korostaa, että Ruotsi tuki sitä lämpimästi.³⁵

Kansainliiton neuvostossa ja yleiskokouksessa Suomen ehdotuksen puolesta kamppailivat ulkoministerit Setälä (1925—1926), Voionmaa (1926—1927) ja varsinkin Procopé, joka oli puolueisiin lukeutumattomana ulkoministerinä Suomen kaikissa hallituksissa joulukuusta v. 1927 lähtien koko finanssiapusuunnitelman käsittelyn ajan, sekä Suomen Kansainliiton edustajat Erich ja Holsti, jotka toimivat lisäksi liiton valiokunnissa, komiteoissa ja jaostoissa. Suomen edustajat toimivat sekä aktiivisesti että taitavasti, eikä siis ole heidän syynsä, että finanssiapusopimuksesta tuli vain periaatteessa, mutta ei käytännössä, Suomen ehdotuksen mukainen.

Finanssiapusopimus

Finanssiapusopimus saatiin vihdoin monien sovittelujen ja kiistojen jälkeen valmiiksi. Sen teksti kokonaisuudessaan suomenkielisenä käännöksenä ja ranskankielisenä todistusvoimaisena tekstinä on nähtävissä esim. vuoden 1931 valtiopäivien asiakirjoista hallituksen esityksessä n:o 13.

Pahin kiista finanssiapusopimusta luonnosteltaessa käytiin raha-avun myöntämisen poliittisista edellytyksistä ja varsinkin sen antamisesta jo sodan uhatessa, mikä kuului turvallisuutta korostaneiden valtioiden pyrkimyksiin. Lopulta päästiin yksimielisyyteen siitä, että raha-apua voitiin antaa sekä sodan syttyessä että sen uhatessa, mutta vain määrätyn edellytyksin. Edellisessä tapauksessa oli avun saamisen ehtona, että jokin valtio oli kansainvälisiä velvollisuuksiaan rikkoen ryhtynyt sotaan sopimuspuolta vastaan, ja tällöin neuvosto yksimielisesti ei ole päättänyt olla antamatta raha-apua. Koska hyökkääjän määritelmää ei ollut saatu aikaan, oli erittäin vaikeata todeta, koska mainitunlainen hyökkäys oli tapahtunut, jotta raha-avun myöntämisestä olisi voitu päättää. Apua saavan maan oli itse puolestaan oltava valmis riidan rauhanomaiseen ratkaisemiseen. Raha-avun antaminen sodan uhatessa saattoi tapahtua vain, jos neuvosto oli turhaan yrittänyt sovittaa riitaa ja havaitsi rauhan olevan pelastettavissa vain myöntämällä raha-apua uhatulle maalle. Apua saavan valtion oli alistuttava riidan rauhanomaiseen ratkaisemiseen sekä mukauduttava neuvoston suosittelemiin väliaikaisiin toimenpiteisiin rauhan säilyttämiseksi. Päätöksen raha-avun antamisesta oli oltava yksimielinen, mutta riidan osapuolen ääntä ei tällöin otettu huomioon. Yksimielisyyden vaatimus heikensi sopimuksen tehoa, sillä neuvoston jäsenet olisivat todennäköisesti harvoin olleet yksimielisiä riita-asioissa. Lisäksi neuvoston pysyvinä jäseninä olivat Italia, Japani ja Saksa, jotka vastustivat raha-avun antamista jo sodan uhatessa. Niiden suostumus olisi kuitenkin ollut välttämättömän avun myöntämiseksi.

Toinen ankara poliittinen kiista käytiin finanssiapusopimuksen ja aseistariisuntasopimuksen, joka aiottiin saada aikaan valmistelun alaisena olevassa aseistariisuntakonferenssissa, välisestä suhteesta. Englanti sai tahtonsa lävitse ja finanssiapusopimuksen voimaantulo ja voimassaolo tehtiin täysin riippuvaksi Kansainliiton peruskirjan 8. artiklan soveltamiseksi luodun aseistariisuntasopimuksen voimaantulosta ja voimassa pysymisestä. Lisäksi määrättiin, että sopimuspuolen oli toteutettava aseistariisuntasopimuksen sille asettamat velvollisuudet vuoden kuluessa sen voimaantulosta, muussa tapauksessa asianomainen sopimuspuoli menettää finanssiapusopimuksen sille antamat edut.

Kansainliitto ei itse antanut lainaa, vaan liiton jäsenet vain takasivat yleistakuina ja erikoistakuina finanssiapusopimuksen mukaan otetuista lainoista korkoina ja kuoletuksina vuosittain suoritettavat erät. Yleistakaajina olivat kaikki sopimusvaltiot, erikoistakuuseen voivat mennä ensiksikin neuvoston pysyvinä jäseninä olevat maat ja toiseksi liiton muut jäsenet, jotka erikoistakaajina olivat valtiot olivat yksimielisesti kutsuneet osallistumaan erikois-

takuuseen. Tällöin tulivat luonnollisesti kyseeseen ensi sijassa taloudellisesti voimakkaat maat kuten Hollanti, Ruotsi ja Sveitsi.³⁶

Finanssiapusopimuksen mukaisen lainan takaamiseen osallistuneet valtiot sitoutuivat helpottamaan näiden lainojen liikkeelle laskua ja pidättymään kaikista raha-avun tehoa heikentävistä toimenpiteistä. Tämä sitoutuminen oli tarpeellista, koska vain neuvoston jäsenet osallistuivat päätöksen tekoon takuuseen ryhtymisestä, mutta kaikki sopimuspuolet joutuivat takaamaan lainan, ja jollekin neuvostoon kuulumattomalle maalle määrätyn lainan takaaaminen saattoi olla vastenmielistä. Samalla haluttiin estää finanssiapusopimuksen osapuolta antamasta apua hyökkääjävaltiolle. Neuvosto voi kuitenkin yksimielisellä päätöksellä jättää pois jonkin valtion yleis- tai erikoistakuun, jos se oli lainan onnistumisen kannalta suotavaa.

Sopimuksessa oli kaikkiaan 36 artiklaa, joista yllä mainitut kohdat olivat poliittiselta kannalta katsoen tärkeimmät. Juuri niistä turvallisuuden etujalle asettaneet valtiot ja aseistariisuntaa erityisesti korostaneet valtiot iskivät yhteen jälkimmäisen ryhmän, jota Englanti johti, saavuttaessa selvän voiton joistakin toisen ryhmän hyväksi tehdyistä myönnytyksistä huolimatta.

Allekirjoitus ja ratifiointi

Finanssiapusopimuksen allekirjoitustilaisuus oli 2. 10. 1930 Kansainliiton yleiskokouksen istunnossa Genevessä. Sopimuksen allekirjoittivat seuraavat liiton jäsenvaltiot:

Alankomaat	Etiopia	Latvia	Ranska
Albania	Irlanti	Liettua	Romania
Australia	Iso-Britannia	Norja	Ruotsi
Belgia	Itävalta	Persia	Suomi
Bolivia	Jugoslavia	Peru	Tanska
Bulgaria	Kreikka	Portugali	Tšekkoslovakia
Espanja	Kuuba	Puola	Viro

Maininta allekirjoittajien lukumäärästä vaihtelee eri lähteissä 26—28 valtiota. Tähän on syynä Itävallan allekirjoittaminen sopimusvarauksin ja Irlannin hidastelu. Erich ja aseistariisuntavaliokunnan puheenjohtaja, kreikkalainen Nicolas *Politis* ehtivät pitää puheet allekirjoittamisen jälkeen ennenkuin Irlanti päätti myös allekirjoittaa.³⁷ Allekirjoittaneita maita oli siis kaikkiaan 28 eli hiukan yli puolet tuolloin Kansainliittoon kuuluneista 54 jäsenvaltiosta, mutta niiden joukosta puuttui kolme suurvaltaa Italia, Japani

ja Saksa. Neuvostoliitto ja Yhdysvallat olivat myöskin sotien välillä jo suurvaltoja, mutta ne eivät olleet Kansainliiton jäseniä. Tosin Italian ja Saksan valtuuskuntien jäsenet ilmaisivat hallitustensa muuten olleen halukkaat allekirjoittamaan finanssiapusopimuksen, mutta niiden valtiovarainministerit epäroivät sitä.³⁸ Nämä maat allekirjoittivatkin sopimuksen myöhemmin, mutta Japani ei yhtynyt sopimukseen. Suomen hallituksen puolesta finanssiapusopimuksen allekirjoittivat Erich ja Holsti.³⁹ Sopimus oli allekirjoitettavana vuoden 1931 loppuun asti, mutta siihen yhtyivät enää vain Italia ja Saksa. Allekirjoittajien lopulliseksi lukumääräksi siis jäi 30.

Finanssiapusopimuksen hyväksymisajankohta oli erittäin epäsuotuisa sopimukselle. Kansainvälinen poliittinen ilmapiiri oli juuri ennen vuoden 1930 yleiskokousta huomattavasti sähköistynyt. Suurvaltojen välit olivat selvästi kiristyneet ja vanhat epäluulot olivat saaneet uutta virikettä. Kaiken lisäksi syyskuussa pidettiin Saksan parlamenttivaalit, joissa Adolf Hitlerin johtama, Versaillesin rauhansopimusta avoimesti vastustava kansallissosialistinen puolue onnistui nousemaan toiseksi suurimmaksi puolueeksi. Suurin puolue oli edelleen sosiaalidemokraattinen puolue. Kansallissosialistien pelättiin kuitenkin kaappaavan vallan,⁴⁰ mikä myöhemmin tapahtuikin. Mainitut vaalit kiihoittivat Ranskan ja muiden maiden epäluuloja Saksaan nähden ja suhteet huononivat. Samalla aseistariisunnan ja finanssiapusopimuksen onnistumisen mahdollisuudet hupenivat olemattomiin. Epäluulojen ja voimakkaan sodanpelon lisäksi yleistä epävarmuutta ja levottomuutta lisäsi suuri lama-kausi joukkotyöttömyyksineen ja lamautuneine tuotantoineen, mikä sai aikaan haluttomuutta liittyä mihinkään sopimukseen, josta olisi voinut koitua taloudellista räsitusta.

Valtioiden oli allekirjoittamisen lisäksi myös ratifioitava finanssiapusopimus, jotta se olisi tullut niitä velvoittavaksi. Suomessa puhemies Kallion johdolla istunut eduskunta hyväksyi finanssiapusopimuksen hyväksymistä koskevan hallituksen esityksen keskustelutta toisessa käsittelyssä 14. 4. 1931.⁴¹ Tämän jälkeen tasavallan presidentti Relander ratifioi sopimuksen.

Suomen lisäksi finanssiapusopimuksen ratifioivat ainoastaan Persia ja Tanska.⁴² Edellinen Neuvostoliiton eteläisenä rajanaapurina ja jälkimmäinen Saksan pohjoisena rajanaapurina halusivat ko. turvallisuussopimuksen avulla vahvistaa asemaansa mainittuja voimakkaita suurvaltoja vastaan. Persian, Suomen ja Tanskan ratifiointiasiakirjat talletettiin Kansainliiton sihteeristön arkistoon 28. 8. 1935.⁴³ Muut maat keskittyivät kilpavarusteluun tai uskoivat asemansa siksi turvalliseksi, että finanssiapusopimuksen ratifioiminen olisi merkinnyt niille vain sekaantumista tulevaan suurvaltatasotaan, minkä ne syrjässä pysymällä katsoivat voivansa välttää.

Finanssiapusopimuksen merkitys

Finanssiapusopimuksen voimaantulo tehtiin yleisen aseistariisuntasopimuksen voimaantulosta riippuvaksi. Jo yksin tämän vuoksi sopimus ei tullut koskaan voimaan, vaikka sitä olisi tarvittu useaan otteeseen jo 1930-luvulla eräiden valtojen yrittäessä ratkaista elintila- ja turvallisuusongelmiaan sodan avulla. Finanssiapusopimuksen soveltaminen olisi kuitenkin täysin riippunut kussakin tapauksessa vallinneista poliittisista olosuhteista ja suurvaltojen eduista, mikä ilmeni selvästi tarkasteltaessa neuvoston tekemisiä ja tekemättä jättämisistä viitatuissa sotatapauksissa.

Kun kävi selväksi, että finanssiapusopimus ei tulisi voimaan, alettiin monella taholla epäillä Kansainliiton mahdollisuuksia säilyttää rauha ja samalla alettiin epäillä raha-apuehdotuksen tekemisen hyödyllisyyttä. Tri Ensio Hii-tonen, joka oli finanssiapusuunnitelman käsittelyn aikana Suomen Kansainliiton valtuuskunnan jäsen, kirjoitti v. 1935 seuraavasti: »Näin jälkeinpäin tarkastellen voidaan ehkä asettaa kyseenalaiseksi, onko Suomen tällaisten suhteellisen vähäisten saavutusten vuoksi kannattanut niin tarmokkaasti ja suhteellisen huomiota herättävästi tehostaa turvallisuusongelman tärkeyttä kuin se etenkin aikaisempina vuosina teki. Tämä on näet saattanut muualla maailmassa synnyttää sen käsityksen, että perusteena ovat olleet vain omat erikoistarpeemme ja että Suomi siis on eräs kaikkein epävarmimmissa asemissa olevia maita. Tämä on vuorostaan voinut vaikuttaa taloudellisiin ja rahallisiin suhteisiimme mm. siinä muodossa, että meille aikaisempina vuosina epäiltiin antaa luottoa tai se tehtiin korkeintaan ylimpään vaaraluokkaan kuuluvalla korolla.»⁴⁴ Suomen kaltaiselle vasta itsenäistyneelle maalle oli toisaalta kuitenkin myös eduksi toimia aktiivisesti Kansainliitossa ja tulla siten muiden maiden tietoisuuteen ja lujittaa asemaansa kansainvälisessä yhteisössä.

Suomen yritykset lisätä pienten valtioiden turvallisuutta hyökkäyksen uhriksi joutuneelle maalle annettavan raha-avun muodossa olivat joka tapauksessa epäonnistuneet, vaikka ehdotus herättikin yleistä mielenkiintoa ja sai osakseen periaatteellisen hyväksymisen. Finanssiapusopimuskin päättyi siten lopulta niiden suurta toivoa herättäneiden, mutta käytännössä merkityksettömiksi jääneiden ja melkein unohdettujen sopimusten joukkoon, joilla on yritetty luoda rauhallisemmat ja turvallisemmat olot levottomaan maailmaan. Sopimus oli kuitenkin maailmansotien välisen ajan lupaavimpia yrityksiä ratkaista turvallisuusongelma, joka on jälleen osoittautunut toisen maailmansodan jälkeen keskeiseksi kysymykseksi aseistariisuntaongelmaa ratkaistaessa.

LÄHDEVIITTEET

- ¹ Kansainliiton yleiskokous X, ulkoasiainministeriön julkaisu, Helsinki 1930 s. 27.
- ² Mt. s. 32
- ³ *Société des Nations*, Journal Officiel n:o 2, 1926 s. 168.
- ⁴ Uusi Suomi 6. 1. 1926.
- ⁵ Ms. 18. 5. 1926.
- ⁶ *Wheeler-Bennett, J. W.*: Disarmament and Security since Locarno 1925—1931, London 1932 s. 47—48.
- ⁷ Mt. s. 51, 53.
- ⁸ *Hiltunen, Ensio*, Poliitiikka ja merkkimiehiä, Helsinki 1935 s. 436.
- ⁹ Uusi Suomi 1. 1. 1926.
- ¹⁰ *Ruutu, Y.*: Nykyajan kansainvälinen politiikka, Jyväskylä 1934 s. 262.
- ¹¹ Uusi Suomi 8. 5. 1926.
- ¹² Kansainliiton yleiskokous X, ulkoasiainministeriön julkaisu, Helsinki 1930 s. 32.
Ruutu, Y.: Nykyajan kansainvälinen politiikka, Jyväskylä 1934 s. 263.
- ¹³ *Wheeler-Bennett, J. W.*: Disarmament and Security since Locarno 1925—1931, London 1932 s. 295.
- ¹⁴ *Société des Nations*, Journal Officiel n:o 7, 1926 s. 883.
- ¹⁵ M.a. n:o 10, 1926 s. 1238—1239.
- ¹⁶ Uusi Suomi 9. 12. 1926.
- ¹⁷ Suomen Sosialidemokraatti 17. 6. 1927.
- ¹⁸ *Walters, F. P.*: A History of the League of Nations I, London 1952 s. 382.
- ¹⁹ *Société des Nations*, Journal Officiel n:o 10, 1927 s. 1127.
- ²⁰ Kansainliiton yleiskokous X, ulkoasiainministeriön julkaisu, Helsinki 1930 s. 33—34,
Uusi Suomi 19. 9. 1929.
- ²¹ Ms. 10. 12. 1926.
- ²² Suomen Sosialidemokraatti 12. 9. 1927.
- ²³ *Société des Nations*, Compte Rendu de la 10 session 1929, septième séance plénière s. 6.
- ²⁴ Uusi Suomi 1. 9. 1929.
- ²⁵ Suomen Sosialidemokraatti 11. 9. 1928; Uusi Suomi 11—12. 9. 1928.
- ²⁶ Uusi Suomi 14. 9. 1929.
- ²⁷ *Killinen, K.*: Kansainvälinen politiikka II, Porvoo 1959 s. 332.
- ²⁸ *Jones, S. S.*: The Scandinavian States and the League of Nations, Princeton N.J. 1939 s. 239.
- ²⁹ *Munch, P.*: Norden og Folkenes Forbund, København 1935 s. 8—9.
- ³⁰ *Jones, S. S.*: The Scandinavian States and the League of Nations, Princeton N.J. 1939 s. 238.
- ³¹ Mt. s. 239.
- ³² Mt. s. 239.
- ³³ *Hambro, E.*: Norge og Folkeforbundet, Oslo 1938 s. 73.
- ³⁴ Suomen Sosialidemokraatti 30. 9. 1929.
- ³⁵ Hufvudstadsbladet 6. 10. 1929.
- ³⁶ *Ryti, Risto*, Uusi Suomi 22. 6. 1927.
- ³⁷ *Société des Nations*, Compte Rendu de la 11, session 1930, vingt-et-unième séance plénière s. 5—6.
- ³⁸ Uusi Suomi 3. 10. 1930.

- ³⁹ *Société des Nations, Journal Officiel* n:o 11, 1930 s. 1667.
- ⁴⁰ Suomenmaa 16—17. 9. 1930.
- ⁴¹ Valtiopäivät 1931, pöytäkirjat.
- ⁴² *Jones, S. S.: The Scandinavian States and the League of Nations, Princeton N.J. 1939 s. 240.*
- ⁴³ Mt. s. 240.
- ⁴⁴ *Hiitonen, Ensio, Poliittikka ja merkkimiehiä, Helsinki 1935 s. 438.*
-